Anita Hahl-Weckström,
erityisasiantuntija
SOSTE ry
15.4.2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta HE 210/2024 vp

SOSTE toteaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevaan lakiin esitetyt muutokset ja lisäykset vahvistavat sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista, valmiutta ja häiriötilanteiden hoitamista normaalioloissa ja poikkeusoloissa niin yksittäisiä hyvinvointialueita laajemmilla alueilla kuin kansallisestikin. Lakimuutosten myötä varautuminen ja valmiussuunnittelu mahdollistuisi viiden yhteistyöalueen kautta nykyistä yhdenmukaisempana kansallisesti sovittuja periaatteita noudattaen.

SOSTE korostaa, että sosiaali- ja terveysjärjestöjä kannattaa hyödyntää häiriötilanteiden hoitamisessa, varautumisessa ja valmiuden suunnittelussa. Järjestöillä on tietoa ihmisistä, joihin häiriötilanteet vaikuttavat erityisen paljon kuten lapsista, iäkkäistä, vammaisista, maahanmuuttotaustaisista sekä ihmisistä, joiden toimintakyky on jollain muulla tavoin rajoittunut. Järjestöjen viestintäkanavat tavoittavat kyseisiä erityisryhmiä, joita julkiset toimijat eivät välttämättä tavoita, ja tiedon siirtyminen mahdollistuu myös toiseen suuntaan.

Esityksessä tarkennettaisiin 36 §:n 3 momentissa olevaa 10 kohtaa ja lisättäisiin uusi 50 a §. Samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden varautumisen yhteistyöstä, työnjaosta ja yhteensovittamisen periaatteista sovittaisiin hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa. SOSTE pitää kannatettavana, että varautumisen käytännöistä sovitaan ennakkoon ja samassa asiakirjassa, jossa sovitaan hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä. Kun yhteistyösopimus valmistellaan varautumista ja valmiutta koskevien tehtävien osalta yhteistyössä hyvinvointialueiden ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa, se lisää tietoa hyvinvointialueiden erityispiirteistä sekä parantaa tiedonkulkua.

Ehdotetussa uudessa 50 b §:ssä säädettäisiin häiriötilanteiden ja poikkeusolojen kansallisesta johtamisesta. Tarkoituksena on tarkentaa lainsäädäntöä siten, että hyvinvointialueiden, viiden yhteistyöalueen ja kansallisen tason johtamis-, ohjaus- ja muut järjestelyt muodostaisivat kansallisen kokonaisuuden. SOSTE tuo esille, että muutokset olisivat myönteisiä etenkin sosiaalihuollon näkökulmasta, koska sosiaalihuollosta, toisin kuin terveydenhuollosta, on puuttunut varautumista yhteensovittavia rakenteita.

Uudessa 50 c §:ssä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisesta valmiusryhmästä, jonka valtioneuvosto asettaisi sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä, sekä valmiusryhmän tehtävistä. SOSTEn mielestä virkavastuulla toimivan

kansallisen valmiusryhmän asema ja ryhmän kokoonpano ovat selkiytyneet aiemmasta ehdotuksesta.

Kansallinen valmiusryhmä tekisi yhteistyötä häiriötilanteiden hoitamiseen liittyvien toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Valmiusryhmä voi kutsua pysyviä tai tilapäisiä asiantuntijoita ja kuulla muita häiriötilanteen hoitamiseen liittyviä tahoja ja asiantuntijoita. SOSTE muistuttaa, että SOSTE ja sen jäsenjärjestöt voivat tarvittaessa antaa asiantuntijuuttaan kansallisen valmiusryhmän toiminnan tueksi, sillä järjestöjen mahdollistama tilannetieto ja monipuoliset viestintäkanavat ovat tarpeellisia maantieteellisesti laajoilla yhteistyöalueilla.

51 §:n 2 momentin mukaisesti yliopistollista sairaalaa ylläpitävällä hyvinvointialueella ja HUS-yhtymällä on yhteistyöalueen tilannekuvan luomista ja ylläpitämistä varten sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskukset. SOSTE kiinnittää huomiota ajantasaisen tilannekuvan tärkeyteen ja muistuttaa, että järjestöt voivat tuoda viranomaisyhteistyöhön hyvinvointialueilla, yhteistyöalueilla ja kansallisesti omien verkostojensa kautta alueiden tuntemusta, psykososiaalisen tuen osaamista sekä hyväksi koettuja käytäntöjä väestön toimintakyvyn turvaamiseksi.

Normaaliolojen häiriötilanteista tai poikkeusoloista ei selvitä pelkästään sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden viranomaisten toimenpiteillä. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen koordinoiman vapaaehtoistoiminnan ja järjestöissä olevan ammatillisen erityisosaamisen tuella on mahdollista edistää yhteiskunnan kriisinsietokykyä, varautumista ja häiriötilanteiden hoitamista.